

فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی-امنیتی
دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)
سال دوازدهم شماره ۴۶ تابستان ۱۴۰۲

الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ایران با تأکید بر سرمایه اجتماعی

● امین آور ●

دانش آموخته دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

● دکتر محمد جواد نصراله زاده ●

دانشیار دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

● دکتر ابراهیم متقی ●

استاد دانشگاه تهران، تهران، ایران

● سردار حسین توکلی ●

مدرس دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۲۷

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۰

چکیده

با پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران، این نظام از جانب دشمنان منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در معرض انواع تهدیدات اقتصادی، سیاسی-امنیتی و نظامی قرار گرفته است. از سوی دیگر، سرمایه اجتماعی، مفهومی بنیادی در مطالعات اجتماعی و علوم سیاسی بوده و یکی از نیازهای هر حکومت برای اداره جامعه و تحقق خواسته‌ها و مطلوبیت‌های مردم به صورت گسترده و در کم‌ترین زمان است؛ لذا این دغدغه و سؤال در ذهن شکل می‌گیرد که «الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی امنیتی ج.ا.ایران با تأکید بر سرمایه اجتماعی چگونه است؟». پژوهش حاضر جهت دستیابی به پاسخی مناسب، آراء و اندیشه‌های امامین انقلاب، مستندات و مبانی نظری مرتبط با موضوع فوق را جمع‌آوری و مورد مطالعه قرار داد و نظرات تخصصی خبرگان را از طریق مصاحبه عمیق با ۳۰ نفر از صاحب‌نظران در حوزه این پژوهش اخذ نمود و ضمن تجزیه و تحلیل یافته‌ها به روش نظریه‌مبنایی، عوامل اثرگذار در «مدیریت تهدیدات سیاسی امنیتی ج.ا.ایران با تأکید بر سرمایه اجتماعی» را جهت تدوین الگوی راهبردی استخراج کرده است. نتایج نشان داد که در مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی، سه بخش کلان چارچوب و خطوط راهنمای مدیریت تهدیدات (دکترین، سیاست‌ها و اهداف)، تهدیدات سیاسی-امنیتی قابل جهت‌مدیریت و کارکرد سرمایه‌های اجتماعی در مدیریت تهدیدات (از بُعد شناختی، بُعد ارتباطی و بُعد ساختاری) برای مقابله با تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ایران، مورد استفاده قرار گیرد. در نهایت، ضمن ترسیم ارائه الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ایران، پیشنهادهایی کاربردی برای حفظ و ارتقای سرمایه‌های اجتماعی مطرح گردیده است.

کلیدواژه‌ها: الگوی راهبردی، تهدید، سرمایه اجتماعی

مقدمه و بیان مسئله

کشورها به مثابه واحدهای سیاسی در نظام بین‌الملل، با مؤلفه‌های جمعیتی، قلمرو، حکومت، حاکمیت و نظام ارزشی مشخص، شناخته می‌شوند و چنانچه کشوری گرفتار بحران‌های سیاسی باشد، با چالش‌ها و تهدیدات مختلف، علی‌الخصوص تهدیدات سیاسی-امنیتی مواجه خواهد شد و می‌تواند برای تأثیرگذاری بر اراده حریف و نیروی مقابل، با تأکید بر توان فیزیکی، روش‌های سیاسی و روانی، شیوه‌های غیر خشونت‌آمیز با به کارگیری قدرت نرم انجام شود (هاشمی، ۱۳۹۰: ۵۳).

با پیروزی انقلاب اسلامی و استقرار نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران، این نظام از جانب دشمنان منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای در معرض انواع تهدیدات اقتصادی، سیاسی-امنیتی و نظامی قرار گرفته است، بنابراین پرواضح است که مدیریت و مقابله با آن‌ها همواره جزء دغدغه‌های بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران حضرت امام خمینی(ره) و رهبر معظم انقلاب(مدظله‌العالی) و مسئولین جمهوری اسلامی ایران است. سرمایه اجتماعی، مفهومی بنیادی در مطالعات اجتماعی و علوم سیاسی بوده و یکی از نیازهای هر حکومت برای اداره جامعه و تحقق خواسته‌ها و مطلوبیت‌های مردم به صورت گسترده و در کم‌ترین زمان است لذا این دغدغه و سؤال در ذهن شکل می‌گیرد که «الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی امنیتی ج.ا.ا با تأکید بر سرمایه اجتماعی چگونه است؟»، و تحقق این امر نمی‌تواند بدون توجه به بسترهای موجود و همچنین فضای شکل‌گیری که بر اساس آن «همیاری و هم‌افزایی» مستقیم را به وجود آورد، شکل بگیرد (نای، ۱۳۸۷: ۲۵).

مستندات و شواهد تاریخی در دهه‌های اخیر در خصوص جمهوری اسلامی ایران و قرار گرفتن در منطقه‌ای استراتژیک و پرآشوب که همواره مورد طمع و دست‌درازی قدرت‌های بین‌المللی است، مطالعه تهدیدات امنیت ملی و مدیریت آن‌ها را ضروری می‌نماید و در صورت غفلت از این مهم و عدم مدیریت صحیح تهدیدات در این عرصه، صدمات و لطمات جبران‌ناپذیری به کشور وارد خواهد شد. برحسب نظریه توازن تهدید، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان منشأ بیشترین تهدید در ادراک کشورهای عربی شناخته شده و از همین رو، پادشاه وقت اردن به‌عنوان یکی از کشورهای عربی منطقه، از رژیم بعثی صدام حسین (به دلیل درک نادرست مقامات سیاسی جهان عرب از مفهوم صدور انقلاب اسلامی) حمایت می‌کند (کوشکی و میبیدی، ۱۳۹۹، ص ۷۰).

از سویی دیگر باید گفت که بدون شناسایی دقیق و ترسیم الگوی راهبردی و فراگیر در راستای مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران بر اساس شاخصه‌های سرمایه اجتماعی،

پیش‌بینی، پیشگیری و مقابله صحیح و اصولی و عملیاتی این دسته از تهدیدات مقدور نبوده و ضرورت دارد که سرمایه اجتماعی همواره مورد پایش، برآورد و ارزیابی قرار گرفته و در مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی کشور مورد امعان قرار گیرد.

مبانی نظری

تهدید

لغت‌نامه وبستر، تهدید را «بیان و ابراز قصد آسیب رساندن، نابودی یا تنبیه کردن دیگران از روی انتقام یا ارعاب» می‌داند و لغت‌نامه آکسفورد نیز آن را «قصد ابراز شده برای صدمه، یا آسیب‌رسانی یا دیگر اقدامات خصمانه علیه کسی» معرفی می‌کند. ماهیت، نوع، شدت، سطح تهدیدها، تابع عقاید و نگرش بازیگران، محیط اجتماعی و ملی و محل وقوع تهدید است (تریف تری و دیگران، ۱۳۸۳: ۴۸). به عبارت دیگر، هر نوع جهت‌گیری و اقدام دشمنان (اعم از داخلی یا خارجی) را که باعث به خطر افتادن منافع ملی کشور باشد، تهدید می‌گویند. (متولیان، ۱۳۸۸: ۱۰۱). به طور کلی، ر عنصر یا وضعیتی که موجودیت منافع یا ارزش‌های حیاتی سازمان را به خطر اندازد، تهدید محسوب می‌شود (عباسی و شریعت، ۱۳۹۷، ص ۱۳۱). تهدید می‌تواند با تأکید بر توان فیزیکی (لشکرکشی، اشغال خاک‌ریز و سرزمین، نابودی و کشتن انسان‌ها و ویران نمودن مراکز اقتصادی) و یا می‌تواند با تکیه بر روش‌های سیاسی، روانی و شیوه‌های غیر خشونت‌آمیز و با به کارگیری قدرت نرم، برای تأثیرگذاری بر اراده حریف و نیروی مقابل، انجام شود (هاشمی، ۱۳۹۰: ۵۳). برای تعریف تهدید می‌بایست به عوامل گوناگونی همچون منافع ملی، توانمندی موضوع یا واحد مورد تهدید، شرایط محیطی، قدرت و توانایی تهدید، زمان، تصور از اقدامات یا پدیده‌ها (تهدید زا یا تهدید زدا) توجه و بر آن اساس، تهدیدها را تفکیک نمود (مرادیان، ۱۳۸۵).

سطوح تهدید را می‌توان بر اساس عواملی همچون موجودیت، قابلیت، قصد و نیت، تاریخچه، میزان هدف قرار دادن و محیط امنیتی تعیین نمود (امیرلی و ثقفی، ۱۳۹۸، ص ۴۰۵) و در تجزیه و تحلیل عوامل تهدید، ضرورت دارد به انگیزه تهدید، زمینه تهدید، هدف تهدید، نوع تهدید، منطقه تهدید، ابزارهای تهدید، مکانیسم تهدید، زمان تهدید، احتمال وقوع تهدید، احتمال موفقیت تهدید، اراده تهدید، تحمل تهدید و مدیریت تهدید توجه گردد تا با برنامه‌ریزی مناسب بتوان تهدید را به فرصت تبدیل نمود (مرادیان، ۱۳۸۵: ۱۵). در نگاه کلی، تهدیدات را می‌توان بر اساس شدت، شکل، هدف، موضوع، ماهیت و... به دو گروه کلی سخت و نرم تقسیم دسته‌بندی نمود:

الف) تهدید سخت: این تهدیدات عمدتاً محسوس، واقعی و عینی و با عکس‌العمل‌های فیزیکی

همراه است. البته شکل های مدرن تهدید سخت در عصر حاضر را می توان در لشکرکشی های امریکا و متحدان آن به افغانستان و عراق مشاهده کرد (نائینی، ۱۳۸۹).

ب) تهدید نرم: تحولاتی که موجب دگرگونی در هویت فرهنگی و الگوی رفتاری یک نظام سیاسی می شود. رویکرد تهدید نرم، اعمال نیت و اراده دشمن و ممانعت از تحقق اراده ی خودی با بهره گیری از «اقتناع» و «جذب» جهت اشغال، تصرف و وابسته سازی افکار و قلوب و غرایز (نفوس) آحاد یک ملت و در ی ت بی هویت سازی آن ملت با حذف فرهنگ و هویت اصیل و مستقل آن ها است (احمدیان، ۱۳۹۴، ص ۶۶).

تهدید امنیتی

نظر به پیچیدگی مباحث امنیتی در جوامع امروزی، لزوم بررسی مفهوم امنیت از جنبه های مختلف امری ضروری است. شناخت مفاهیم امنیتی می تواند مدیران تصمیم گیرنده در امور امنیتی را به سمتی سوق دهد که با کمترین هزینه، بیشترین نتایج و تصمیمات اتخاذ شود (پناهی و دیگران، ۱۴۰۰، ص ۳۵۰). از دیدگاه امنیت، تهدیدات را می توان به دو گروه امنیتی و غیرامنیتی تقسیم نمود.

الف) تهدید غیرامنیتی (عمومی): تهدید عمومی وضعیتی است که در آن، از مناسبات اجتماعی بین افراد، نهادهای مدنی و بوروکراسی دولتی، از جهت ظهور، توسعه و نهادینه شدن فسادهای مختلف احتمالی، صیانت نشده و شاهد کاهش ضریب امنیت افراد جامعه از ناحیه عملکرد سایر بازیگران درون جامعه، هستیم.

ب) تهدید امنیتی: وضعیت یی که با موجودیت و بقای یک سیستم یا نظام سیاسی مرتبط است (مرادیان، ۱۳۸۵) و آن را می توان به تهدیدات امنیتی/تهدیدات عمومی، تهدیدات بازدارنده/تهدیدات خزنده، تهدیدات سخت/تهدیدات نرم، تهدیدات سنتی/تهدیدات نوین، تهدیدات متقارن/تهدیدات نامتقارن و تهدیدات طبیعی/تهدیدات ساختگی طبقه بندی نمود (عبداله خانی، ۱۳۸۶).

تهدید سیاسی

باری بوزان در کتاب «مردم، دولت ها و هراس»، تهدیدات را به پنج گونه، تهدیدات سیاسی، اقتصادی، نظامی، اجتماعی و زیست محیطی تقسیم بندی، و در کتاب «کالبدشکافی تهدید»، بُعد ششم «تهدید فناورانه» را نیز به آن اضافه نموده است (افتخاری، ۱۳۸۰: ۱۶۳). این واقعیت که دولت ها همانند سایر موجودات دارای هویتی مستقل هستند که می تواند مورد تعارض دیگر بازیگران قرار گیرد، از جمله ایده های مهمی است که طی تاریخ تحول جوامع بشری (از زمان شکل گیری دوره مدنیت به روایت هابزی یا لاکبی تاکنون) مدنظر بسیاری از فلاسفه و اندیشه گران سیاسی بوده است و از دیدگاه باری بوزان، تهدید سیاسی متوجه ثبات سازمانی دولت است (بوزان ۱۳۸۹: ۱۴۳).

به عبارت دیگر، هر تهدیدی که به نوعی با هویت، موجودیت یا منافع دولتی خاص مرتبط باشد، تهدیدی سیاسی ارزیابی می‌شود. «رابرت ماندل» در این چشم‌انداز شش فرضیه تهدید ساز را به شرح زیر شمارش می‌نماید (ماندل، ۱۳۷۹: ۱۶۳).

الف) هر عاملی که به کاهش انسجام سیاسی در جامعه منجر شود، تهدیدی سیاسی به شمار می‌آید.
 ب) افزایش خواسته‌های قومی- مذهبی (یا هر گروه خرده ملی) در کشور و تمایل آن‌ها به خودمختاری، یک تهدید سیاسی به شمار می‌آید.
 ج) تقویت جایگاه گروه‌های ذی‌نفوذ در داخل و تضعیف مرجعیت حکومت ملی در کشورهایی که دارای ساخت دولت‌محور هستند، به بروز تهدیدات سیاسی از داخل منجر می‌شود.
 د) حاکمیت جهانی شدن (با روایت یکسان‌سازی رفتاری) به بروز تهدیدات سیاسی برای قدرت‌هایی که دارای مبادی فرهنگی متفاوتی با بنیادهای فرهنگی وضعیت جهانی شده هستند، می‌شود.
 ه) عدم اصلاح نظام سیاسی متناسب با افزایش آگاهی‌های عمومی و درخواست‌های ایشان به بروز بحران کارآمدی به مثابه یک تهدید سیاسی جدی منجر می‌شود.
 و) تنوع فرهنگی- هنجاری در نظام بین‌الملل، منجر به ایجاد ابهام در ایده مشروعیت نظام‌های سیاسی شده و از این ناحیه بروز بحران‌های سیاسی افزایش می‌یابد.

از دیدگاه «مورگنتا»، سعی در کسب، حفظ و توسعه قدرت، جوهره سیاست را شکل می‌دهد، و این امر به «پدیده سیاسی»^۱ هویت می‌بخشد. اگر تهدیدهای سیاسی مورد توجه جدی قرار نگیرد، نفوذ سیاسی دور از انتظار نیست. یکی از واژه‌های پیشرفته، پیچیده، نزدیک ولی احیاء شده از جنس جنگ نرم است که هدف آن ضربه به نظام اولویت‌بندی، تصمیم‌گیری، دستگاه محاسباتی و تصرف در ادراک و دستگاه بینشی مسئولان و مردم است. بررسی فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) پیرامون نفوذ سیاسی، نشان می‌دهد که از منظر ایشان، نفوذ ارتباط‌گیری مستقیم یا تأثیرگذاری غیرمستقیم دشمنان بر سه حوزه تشخیص (فهم از مسائل)، تصمیم (راه‌حل برای مسائل) و اقدام (مواجهه عملی در جهت بر هم آوردن منافع کشور هدف و تامین منافع سلطه‌گران به دست حاکمان کشورهای هدف است) (رحیمی و دیگران، ۱۴۰۰، ص ۷).

تهدیدات سیاسی - امنیتی

به‌طور طبیعی در صورتی که دولتی نتواند قدرت سیاسی لازم را در حوزه امنیت داخلی و خارجی ایجاد کند، با بحران ۱ و تهدیدات سیاسی- امنیتی مواجه خواهد شد. طیف تهدیدات بالقوه و خطرهای احتمالی در دو درجه قابل‌تعریف است. نقطه آغاز این طیف «بحث» و نقطه نزدیک به پایان آن «چالش» نام دارد.

- معیارهای لازم برای قرار گرفتن یک تهدید در طیف خطر- تهدیدات بالفعل عبارت‌اند از (مرادیان، ۱۳۸۵):
- الف) تهدید، اهداف مرجع امنیتی یا زیرساخت‌های دارایی‌های حیاتی را نشانه رفته است.
- ب) تهدید تحقق یافته یا با احتمال بسیار بالای تحقق پذیری.
- ج) وجود میزانی از آسیب‌پذیری در حوزه تهدید در برابر موضوع و عامل تهدید.
- د) عدم کفایت قابلیت‌ها و توانمندی‌ها در حوزه تهدید.
- ه) حمایت طیف وسیعی از تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران استراتژیک برای امنیتی کردن تهدید.
- و) تبدیل شدن مقابله با تهدید به عنوان عاجل‌ترین و فوری‌ترین اقدام.

مدیریت تهدیدات

مدیریت تهدید، مجموعه سیاست‌های است که به بازیگران امکان مهار، مقابله و یا تبدیل تهدید را می‌دهد. امنیت زمانی شکل می‌گیرد که کشورها از تدابیر و ابزارهای مناسب برای شناسایی و برخورد با تهدیدات نوظهور و همچنین کلاسیک برخوردار باشند. اگر کشوری فاقد ابزارهای مؤثر برای مقابله با تهدیدات باشد، در آن شرایط، قادر نخواهد بود امنیت ملی خود را سازمان‌دهی کرده و زمینه‌های لازم و مناسب برای امنیت سازی در جهان متغیر و در حال دگرگونی به وجود آورد؛ بنابراین، اگر کشوری درصدد است با چالش‌های کمتر و محدودتری روبرو گردد، ناچار است فضای سیاسی و محیط امنیتی خود را شناسایی و تهدیدات ناشی از اقدامات بازیگران را درک و مدیریت نماید. بدین ترتیب «مدیریت تهدیدات» را می‌توان به معنی، پیش‌بینی و شناسایی تهدیدات به منظور پیشگیری از عواقب منفی و احیاناً خطرات و خسارات، مقابله و یا تبدیل آن‌ها به فرصت‌های استراتژیک دانست (افتخاری، ۱۳۸۰).

این امر را می‌توان ناشی از اصل دگرگون‌پذیری و تغییر در نوع تهدیدات دانست (زروندی و یاری، ۱۳۹۶). به منظور مدیریت تهدیدات، راه‌کارهایی را می‌توان موردتوجه قرارداد (مؤمن‌زاده، ۱۳۹۲: ۱۷۷):

- الف) بسیج نیروهای اجتماعی برای مقابله با تهدیدها
- ب) تحرک گروه‌های اجتماعی در الب هویت مقاومت
- ج) سازمان‌دهی نیروهای اجتماعی در شرایط تهدید امنیتی

سرمایه اجتماعی

به نظر «بورديو» سرمایه اجتماعی جمع منابع واقعی یا بالقوه‌ای است که حاصل از شبکه‌ای بادوام از روابط کمابیش نهادینه‌شده، آشنایی و شناخت متقابل یا به بیان دیگر، عضویت در یک گروه است.

شبکه‌ای که هر یک از اعضای خود را از پشتیبانی سرمایه جمعی برخوردار می‌سازد (کاظمی، ۱۳۹۸، ص ۱۶۱). پوتنام نیز یکی دیگر از محققین اخیر سرمایه اجتماعی است که سرمایه اجتماعی را مجموعه‌ای از مفاهیمی مانند اعتماد، هنجارها و شبکه‌ها می‌داند که موجب ایجاد ارتباط و مشارکت بهینه اعضای یک اجتماع می‌شود و در نهایت منافع متقابل آنان را تأمین خواهد کرد (رضایی، ۱۳۸۴). در تعریفی دیگر، سرمایه اجتماعی مجموعه هنجارهای موجود در سیستم‌های اجتماعی است که موجب ارتقای سطح همکاری اعضای آن جامعه گردیده و پایین آمدن سطح هزینه‌های تبادلات و ارتباطات می‌شود و (فوکویاما، ۱۹۹۹). سرمایه اجتماعی را می‌توان میزان اعتماد، مشارکت و آگاهی مردم در فعالیت‌های عمومی و ملی است:

الف) اعتماد: تمایل خطرپذیری در بطن اجتماع بر اساس احساس توکل به دیگران؛ به این شکل که دیگران به انتظارات پاسخ داده و به روش‌های حمایتی دوجانبه عمل خواهند کرد. آنتونی گیدنز، اعتماد و تأثیر آن بر فرآیند توسعه از زیربنا و زمینه‌ساز اصلی در جوامع مدرن می‌داند (اکبری، ۱۳۸۳: ۱۱)

ب) مشارکت: درگیری ذهنی و عاطفی اشخاص در موقعیت‌های گروهی است که آنان را برمی‌انگیزد تا برای دست‌یابی به اهداف گروهی یکدیگر را یاری نمایند و در مسئولیت کار شریک شوند (علوی، ۱۳۸۸: ۵۳).

ج) آگاهی: اطلاعات و آگاهی به عنوان کارآمدترین ثروت و سرمایه هر ملت و میزان شناخت و دانش است که اعضای یک جامعه نسبت به امور مختلف جامعه پیدا می‌نند (بهرامی، ۱۳۸۸: ۵۴). در یک دسته‌بندی، سرمایه اجتماعی به سه بُعد: ساختاری، شناختی و ارتباطی تقسیم می‌شود که در ادامه به بررسی هر یک از این ابعاد می‌پردازیم (پیران و همکاران، ۱۳۹۱):

بُعد ساختاری؛ این بُعد، به سه دسته زیر تقسیم می‌شود:

۱. پیوندهای موجود در شبکه، شامل: وسعت و شدت ارتباطات موجود در شبکه.
۲. شکل و ترکیب شبکه، شامل: سلسله‌مراتب شبکه، میزان ارتباط پذیری و تراکم شبکه.
۳. تناسب سازمانی، مثلاً: تا چه اندازه شبکه ایجادشده برای یک هدف خاص، ممکن است برای اهداف دیگر نیز استفاده شود.

بُعد شناختی؛ این بُعد که محور آن، شناخت (فعالیت‌های ذهنی، عقلی و اندیشه‌ای) است، با استفاده از زبان مشترک، بینش مشترکی از اهداف و ارزش‌ها را برای اعضای شبکه فراهم می‌کند و مقدمه فعالیت بهینه آنان در نظام اجتماعی را فراهم می‌نماید و شامل: زبان، علائم مشترک و روایت‌های مشترک است.

بُعد ارتباطی؛ این بُعد شامل مؤلفه‌هایی چون: اعتماد، هنجارها، تعهدات، روابط متقابل و تعیین هویت مشترک است.

دسته‌بندی دیگری از ابعاد سرمایه اجتماعی توسط گروه «کندی» در دانشگاه هاروارد، انجام شده که در عین توجه به متغیرهای تقسیم پیشین، سرمایه اجتماعی را به گونه‌ها و ابعاد متنوع تری تقسیم نموده است^۱:

اعتماد: به دو دسته زیر تقسیم می‌شود:

الف) اعتماد اجتماعی؛ شامل اعتماد به افرادی مانند همسایه، همکار، فروشنده یک فروشگاه، یک هم‌کیش، پلیس و خلاصه همه کسانی است که در زندگی روزمره با آن‌ها در ارتباط هستیم.

ب) اعتماد میان نژادهای مختلف؛ ممکن است سرمایه اجتماعی، میان نژادهای مختلف (سیاه، سفید، زرد) بررسی شود و میزان اعتماد نژادها به همدیگر سنجیده شود.

مشارکت سیاسی: به دو دسته زیر تقسیم می‌شود:

الف) مشارکت سیاسی عادی؛ این نوع مشارکت را می‌توان از روی تعداد افراد رأی‌دهنده، میزان مطالعه و حجم خرید روزنامه‌ها، اطلاعات شهروندان از مسائل سیاسی روز و... مورداندازه‌گیری قرار داد.

ب) مشارکت سیاسی نقادانه؛ ممکن است مشارکت سیاسی عادی یک جامعه در حد پایینی باشد، ولی همین جامعه از لحاظ مشارکت سیاسی نقادانه، سطح بالایی داشته باشد و افراد در فعالیت‌هایی مثل راهپیمایی‌ها، اعتصابات، تحریم‌ها، تجمع‌ها، انقلاب سیاسی و... حضور فعال داشته باشند.

کارکردهای سرمایه اجتماعی (قدرت نرم، امنیت نرم و تهدید نرم)

سرمایه اجتماعی در سطح کلان، بیانگر توصیف ویژگی‌های جامعه یا گروهی از اجتماع است که توانایی سازمان‌دهی جمعی و داوطلبانه برای حل مشکلات متقابل یا مسائل عمومی را افزایش می‌دهد. منابع سرمایه اجتماعی اشتراکات زیادی با مؤلفه‌های امنیت هر کشور دارند که از سویی به صورت مستقیم و از سویی دیگر، به صورت غیرمستقیم (اعتمادسازی) زمینه را برای گام‌های بعدی در مسیر پیشرفت میسر می‌سازند (حیدری، ۱۳۸۹). سرمایه اجتماعی منبع امنیت نرم: شکل‌گیری سرمایه اجتماعی به مثابه یک چارچوب فکری جدید، منجر می‌شود تا مرزهای معنایی امنیت، توسعه یافته و از اصل سلطه به اصل اقناع تمایل یابد (جهان‌بین و امامی، ۱۳۹۳: ۶۰). گفتمان ایجابی، در نتیجه پاسخ‌گویی به خواسته‌های شهروندی، نوعی رضایتمندی در شهروندان به وجود می‌آید که ایشان را

1. <https://hawzah.net/fa/Magazine/View/3881/5006/43701/> -و- ابعاد آن - مفهوم - سرمایه - اجتماعی -

اقناع نموده و در نتیجه سیاست پذیرش را پیشه می‌سازند (جهان‌بین و امامی، ۱۳۹۳). یکی از دلایل آسیب‌پذیری داخلی کشورهای جهان سوم، سطح اندک سرمایه اجتماعی است. اندک بودن قواعد رفتاری اعتماد آفرین موجب تشدید رقابت بین حکمرانان و مردم می‌شود (جهان‌بین و امامی، ۱۳۹۳: ۷). سرمایه اجتماعی منبع تولید قدرت نرم و امنیت نرم: قدرت، امنیت و تهدید در گفتمان نرم‌افزاری را می‌توان مفاهیم همبسته‌ای دانست که دارای اشتراکاتی از جمله در منابع هستند. و از جمله آن‌ها، می‌توان به سرمایه اجتماعی اشاره کرد (جهان‌بین و امامی، ۱۳۹۳: ۵۹).

آراء و فرمایشات حضرت امام خمینی (ره) در موضوع پژوهش

نظر به اینکه، دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) می‌تواند راهنمایی برای پژوهش حاضر باشد، فرمایشات ایشان مورد بررسی دقیق قرار گرفت و با تعیین کلمات کلیدی و دهنده بندی آن‌ها در چندین حوزه، میزان (فراوانی) به کارگیری آن‌ها توسط ایشان طبق جدول ۱ استخراج گردید.

جدول (۱): موارد مرتبط با موضوع پژوهش در فرمایشات حضرت امام خمینی (ره)

جدول : موارد مرتبط با موضوع پژوهش در فرمایشات حضرت امام خم (ره)

حوزه	کلمات کلیدی جستجو شده	فراوانی	درصد
هویت	ملی (۸۳۸) - ملیت (۱۱۴) - ملی‌تان (۱) - ملیتی (۸) - ملی‌مان (۲) - مملکت (۳۹۱۰) - مملکت‌تان (۷۳) - مملکت‌م (۲) - مملکت‌مان (۱۰۶) - مملکت خودتان (۵۸) - مملکت خودمان (۴۹) - ایرانی (۳۷۳) - ایرانیان (۹۱) - ایرانی‌اش (۱) - ایرانی‌اند (۲) - ایرانی‌اند (۱) - ایرانی‌ت (۲) - ایرانی‌تان (۱) - ایرانیانی (۱) - ایرانی‌ها (۱۳۹) - وطن (۱۲۶) - وطنش (۱۴) - وطن‌شان (۱۱) - وطن‌دوست (۲) - وطنخواه (۱۷) - وطن‌ما (۵) - جامعه (۸۹۶) - جامعه (ایرانی (۱۱) - جامعه انقلابی (۶) - جامعه انقلابی ایران (۱) - امت (۲۵۹) - امت محمدی (۲) - مملکت اسلامی (۱۵۹) - مملکت اسلامی ایران (۳) - ممالک اسلامی (۲۲۱) - ممالک اسلام (۸) - ملت (۱۴۴۰) - ملت‌های اسلامی (۱۴۷) - هویت (۲۱) - هویت انسانی (۳) - هویت اسلامی (۱) - هویت ایرانی (۱) - هویت اصیل خویش (۱) - هویت خودشان (۱) - یک هویت (۲) - کانه یک هویتند (۱) - هویت خویش (۱) - عدول از همه هویت‌ها (۱) - هویت ایرانی / اسلامی (۱) - هویت دینی (۱) - هویت اسلامی (۱) - اصالت (۹) - اصالت خویش (۲) - موجودیت (۲۷) - موجودیت هر جامعه (۲) - جامعه توحیدی (۴۷)	۲۲۶۲۳	۵۴٪
ظلم	فساد (۸۲۸) - جلوگیری از فساد (۶) - مفسد (۸۶) - مفسدفی الارض (۹) - ستمگری (۲۹) - جلوگیری از ستمگری (۱) - قتل (۳۶۰) - جلوگیری از قتل (۱) - چپاول (۱۰۶) - جلوگیری از چپاول (۱) - ظلم (۸۹۵) - جلوگیری از ظلم (۴) - معارضه با ظلم (۱) - تباهی (۲۶۵) - اجحاف (۳۲) - معارضه با اجحاف (۱) - تعدی (۲۱۶) - مبارزه با تعدی (۱) - جور (۸۹۰) - اشرار (۱۶۶) - دفع اشرار (۲) - کنار زدن اشرار (۱) - شرارت اشرار (۲) - عقب راندن اشرار (۱) - فحشاء (۲۰۸) - اشاعه فحشاء (۸) - ستم (۲۲۳) - ستم‌ها (۸) - ستمگری (۲۹) - ستمگری‌ها (۲۰) - ستمگری‌های (۷) - دزدی (۱۱۵) - دزدی‌ها (۳۱) - مواد مخدر (۲۸) - خیانت (۳۰۶) - خوف (۴۲۰) - منکرات (۱۵)	۵۲۱۳	۱۳٫۴۵٪
امنیت	امن (۴۴) - امان (۳۳) - امنیت (۲۷۵) - امنیتی (۳۶) - حفظ امنیت (۵) - تحقق امنیت (۱) - امنیت داخلی (۴) - امنیت محل (۱) - امنیت منطقه (۱) - سرحدات (۹۹) - امنیت سرحدات (۱) - امنیت مرزها (۱) - امنیت کشور (۶) - حفظ کشور (۱) - امنیت کامل (۱) - آسایش کامل (۱) - احساس امنیت (۲) - آرامش (۵۰۳) - حفظ آرامش (۱۸) - جنگ داخلی (۱۶) - ناامنی (۸)	۱۰۵۷	۲٫۵۲٪
قومیت	قوم (۸۰) - قومی (۱۹) - قوم‌گرایی (۱) - خواسته‌های قومی (۱) - قومیت (۴) - اقلیت (۷۲) - اقلیتی (۲۱) - اقلیت‌ها (۲۷) - اقلیت‌های (۹۷) - اقلیت مذهبی (۴) - طایفه (۲۱۷) - طوایف (۸۸) - اهل سنت (۹۸) - برادران سنی (۶) - ترک‌ها (۱۳) - ملت آذربایجان (۹) - کردها (۶۲) - ملت کردستان (۲) - برادران کردستان (۲) - برادران بلوچستانی (۱) - برادران ترکمن (۱) - عرب (۱۴) - عجم (۷۷) - مسلک (۲۶)	۹۱۴	۲٫۱۸٪
عدالت	عدالت (۴۸۹) - اجرای عدالت (۱۶) - عدالت اجتماعی (۵۲) - تأمین عدالت اجتماعی (۱) - بسط عدالت اجتماعی (۳) - اقامه عدالت اجتماعی (۱) - عدالت اسلامی (۱) - عدالت اجتماعی اسلام (۵) - عدالت الهی (۱۲) - عدالت حقیقی (۴) - عدالت (۲) - عدالت باطنی (۱)	۵۸۸	۱٫۴۰٪
جامعه	وحدت (۱۳۳۲) - وحدت کلمه (۴۵۴) - دعوت به وحدت (۱۸) - برادری (۲۹۰) - برادر وار (۲۹) - یکپارچگی (۱۶) - اختلافات (۳۹۸) - پرهیز از اختلاف (۱۰) - تفرقه بین مسلمین (۷)	۲۵۵۳	۶٫۰۹٪
محرومین	رفاه (۲۰۷) - زندگی با رفاه (۱) - رفع مشکلات (۵۸) - رسیدگی به احتیاجات (۲) - رفع نیازمندی‌ها (۱) - حمایت از محرومین (۱) - پابره‌نه (۱۴) - پابره‌نه‌ها (۲۱) - مستضعفان (۳۸۰) - نفع مستضعفان (۱) - نوسازی مملکت (۲) - به فکر همه (۶) - در خدمت مردم (۱)	۶۹۴	۱٫۶۵٪
نفس	باور (۱۹۲) - باورش (۲۱) - باورتان (۱۱) - باورمان (۱) - باور کنند (۱۸) - باورشان (۷۲) - باوراندید (۱) - باور انسان (۲) - باور قدرت و توانایی (۱) - اراده (۹۷) - اراده انسان (۵) - اعتماد (۱۳۸) - اعتمادبه‌نفس (۸) - اتکال به نفس (۳) - روی پای خودتان (۷)	۵۷۷	۱٫۳۷٪
توکل	اعتماد به خدا (۴) - اعتماد به خدای تبارک‌وتعالی (۱) - اتکاء به خداوند (۱۴) - اتکال به خداوند (۴۹) - ما خدا داریم (۲) - خدا را حاضر و ناظر ببینیم (۱)	۷۱	۰٫۱۶٪
کارگزاران	نیروی انتظامی (۱۰) - قوای انتظامی (۱۷۱) - ارتش (۲۳۴۶) - ارتش حافظ استقلال (۱) - ارتش نگهبان مرزها (۱) - ارتش برای حفظ و امنیت کشور (۱) - قوای نظامی (۷۷) - سپاه (۷۹۷) - سپاه پاسداران (۳۴۸) - سپاه پاسداران انقلاب (۹۴) - سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۸۹) - قوای مسلح (۲۵۲) - قوه قضائیه (۱۲۸) - دادگستری (۱۷۷) - دیوان عدالت اداری (۱۴) - سازمان بازرسی کل کشور (۱۳) - وزارت کشور (۴۰) - مجلس (۲۶۹۲) - مجلس شورای اسلامی (۲۹۱) - مجمع تشخیص مصلحت نظام (۱۵)	۷۵۵۸	۱۸٪
جمع کل فراوانی‌ها		۴۱۸۵۸	۱۰۰٪

آراء و فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در موضوع پژوهش

نظر به اینکه، دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) می‌تواند راهنمایی برای پژوهش حاضر باشد، فرمایشات ایشان مورد بررسی دقیق قرار گرفت و با تعیین کلمات کلیدی و دسته‌بندی آن‌ها در چندین حوزه، میزان (فراوانی) به کارگیری آن‌ها توسط ایشان طبق جدول ۲ استخراج گردید.

جدول (۳): موارد مرتبط با موضوع پژوهش در فرمایشات حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی)

مقوله‌ها	کلمات کلیدی جستجو شده	فراوانی	درصد
هویت	هویت (۶۰۴) - هویت ملی (۶۴) - هویت ملت (۷) - هویت ملت ایران (۴) - هویت اسلامی (۹۰) - هویت مسلمانی (۱) - هویت واحده اسلامی (۱) - هویت دینی (۹) - جامعه دینی (۱) - هویت فرهنگی (۲) - هویت انسانی (۱۲) - هویت انقلابی (۲) - هویت جمهوری اسلامی (۴) - امام خمینی: رمز هویت اسلامی (۱) - هویت حقیقی (۵) - هویت اصلی (۸) - هویت جمعی (۱۹) - هویت خویش (۲) - هویت تاریخی (۱) - هویت عظیم (۵) - احساس هویت (۴۰) - حفظ هویت (۱۲) - دفاع از هویت (۱۲) - ملت ایران (۲۹۶۶) - تاریخ ایران (۲۵) - فرهنگ ایران (۱) - ایرانی (۷۴۱) - ایرانیان (۳۹) - ایرانی اسلامی (۲۵۱) - ملی (۱۴۴۹) - ملی‌گرایی (۴) - ملیت (۴۰) - ملیت‌گرایی (۲) - زبان فارسی (۸۲) - خط فارسی (۲) - آداب (۷۹) - رسوم (۱۹) - سنت (۳۱۶) - آب‌وخاک (۲۸) - وطن (۳۸)	۷۰۹۷	۱۴.۹۸٪
قوم / قوم‌گرایی	قوم (۷۹) - اقوام (۷۷) - قومیت (۲۵) - قومیت‌ها (۲۰) - قوم‌گرایی (۷) - قومیت‌گرایی (۳) - تجزیه‌طلبی (۱) - تجزیه قومی (۱) - طوایف (۱۷) - فرقه‌ای (۲۹) - نژادی (۲۹) - اقوام ایرانی (۱۶) - اقوام اسلامی (۳) - فارسی (۳۷۶) - فارسی‌ها (۴) - فارسی‌زبان (۱) - عجم (۹) - ترک (۱۱۶) - ترک‌ها (۸) - ترک‌نشین (۱) - آذری‌زبان (۱) - کرد (۶۵) - کردها (۵) - لر (۹) - ترکمن (۷) - تورانی (۱)	۹۱۰	۱۶.۶۶٪
عزت ملی / غرور ملی	عزت (۱۱۸۶) - عزت ما (۵) - عزت ملی (۷۰) - احساس عزت ملی (۲) - عزت ملت ایران (۲۶) - استقلال (۶۵۳) - استقلال واقعی (۳) - استقلال حقیقی (۸) - روحیه استقلال (۱) - الگوی استقلال (۱) - روحیه استغناء (۱) - غرور (۱۱۸) - غرور ملی (۱۶) - منافع ملی (۴۳) - منافع ملت (۳۰) - مصالح ملی (۲۳) - احساس اعتزاز و شرف (۱) - اقتدار قانونی (۲) - اقتدار دفاعی و امنیتی و انتظامی (۱) - حیثیت (۱۲۳) - غیرت (۱۱۱)	۲۴۵۴	۴.۴۸٪
اتکال به خدا	اتکال (۴۸) - اتکال به خدا (۲۰) - اتکال به پروردگار (۳) - توکل (۲۹۶) - توکل به خدا (۱۰۱) - اتکاء به خدا (۳) - توجه به خدا (۵۵) - ایمان به دین (۴۵)	۴۸۰	۰.۸۷٪
عدالت اجتماعی / الهی / حقیقی	عدالت (۱۵۲۲) - عدالت اجتماعی (۱۶۲) - تأمین عدالت اجتماعی (۱۴) - گسترش عدالت (۸) - بی‌عدالتی (۹۵) - تبعیض (۲۲۲) - کم کردن فاصله طبقات مردم (۱) - دفاع از محرومان (۲) - مستضعفان (۱۶۰) - حقوق مردم (۳۰) - مطالبات (۷۱)	۲۲۸۷	۴.۱۸٪
امنیت روانی	امنیت روحی (۱) - امنیت روانی (۱۰) - امنیت فکری (۲) - امنیت معنوی (۲) - محیط امن (۱۴) - فضای امن (۴) - فضای امنیت (۱۹) - فضای ناامنی (۱) - فضای نابس آلود (۱) - فضای تیره (۲) - ضد امنیت (۴) - مغل امنیت (۲) - احساس امنیت (۳۱) - احساس ناامنی (۱۴) - احساس خوف (۱) - احساس تهدید (۱) - حالت اطمینان (۲) - حالت سکینه (۲) - حالت آرامش (۲) - آرامش روانی (۵) - آرامش فکری (۵) - آرامش زندگی (۶)	۱۲۹	۰.۲۳٪
امنیت عمومی	امنیت مردم (۲۲۳) - امنیت عموم مردم (۲) - امنیت مدنی (۲) - امنیت شهروندی (۳) - خائن (۷۲) - خائنین (۵) - جنایت (۱۸۰) - جنایات (۸۵) - جرم (۱۸۲) - ارتکاب جرم (۳) - خیانت (۲۱۴) - اهانت (۳۲۹) - خیانت (۷۴) - زور (۴۲۸) - زورگویی (۳۹) - ظلم (۸۴۹) - ظالمان (۱۵) - قانون شکن (۱۲) - قانون شکنی (۱۷) - تجاوز (۳۳۰) - متجاوز (۲۲۹) - متجاوزان (۶۵) - دزدی (۳۷) - غارت (۱۰۲) - غارت اموال (۴) - سرکش (۱۶) - سرکشان (۳) - قداره‌بندها (۲) - اسلحه‌کش‌ها (۱) - قتل (۲۰۲) - جان مردم (۲۴) - مخلمین امنیت (۱)	۷۵۴۹	۱۳.۸۰٪
تحکیم خانواده	خانواده (۴۱۳) - بنیاد خانواده (۱) - مسئله خانواده (۱) - امنیت زندگی (۳) - امنیت در زندگی (۱) - محیط مناسب (۲) - محیط زندگی (۵۹) - محیط امن (۱۴) - حریم خلوت امن خانواده (۱) - اطمینان (۲۰۱) - سکینه (۴۷) - مهریانی (۷۶) - رفتار نیک (۲)	۸۲۲	۱.۵۰٪
مردم‌سالاری دینی	مردم‌سالاری (۲۶۵) - مردم‌سالاری دینی (۵۸) - مردم‌سالاری حقیقی (۵) - الگوی مردم‌سالاری دینی (۲) - مکتب امام (۱۰) - مکتب سیاسی امام (۱۱) - نظام اسلامی (۲۰۵۸) - حاکمیت اسلام (۱۰۹) - حکومت دینی (۱۰) - امت اسلامی (۵۸۴) - جامعه اسلامی (۳۴۲) - جامعه دینی (۹) - نقش مردم (۱۶) - اتکاء به قدرت رأی مردم (۱) - اراده پولادین مردم (۱)	۳۴۸۱	۳.۴۸٪
بصیرت	بصیرت (۲۲۴) - بصیرت سیاسی (۱) - بصیرت افزایی (۱) - بصیرت بخشی (۱) - آگاهی (۴۴۲) - آگاهی‌بخش (۵) - آگاهی بخشی (۵) - بیداری (۴۵۱) - بیداری اسلامی (۱۱۴) - نهضت بیداری (۱۷) - الهام (۷۲) - الهام‌گیری (۴)	۱۴۳۸	۲.۶۳٪
عزت اسلامی	پیشرفت (۱۹۸۹) - پیشرفت ایرانی / اسلامی (۳) - پیشرفت مادی (۳۸) - تمدن اسلامی (۳۱) - عزت اسلامی (۲۶) - عزت دنیا (۲) - رفاه (۲۱۱) - رفاه مادی (۲۵) - تعالی مادی (۲) - سازندگی (۶۲۶) - نوآوری (۲۴۸) - آمایش (۷) - رفع مشکلات (۴۲) - انتظارات (۳۰) - انتظارات مردم (۷)	۳۲۹۷	۶.۰۳٪
تهدیدات / چالش‌ها	تهدید (۷۴۹) - تهدیدآمیز (۱۲) - توطئه (۲۶۱) - توطئه آمیز (۲) - آشوب (۱۶) - آشوب‌گر (۴) - سلطه (۳۱۳) - سلطه خارجی (۱) - اغتشاش (۲۴) - اغتشاش‌گر (۷۲) - اغتشاشگران (۸) - نفوذ (۶۰۷) - نفوذی (۲۵) - بیگانه (۴۹۹) - تروریست (۸۹) - تروریستی (۶۰) - تروریست‌ها (۴۲) - تهاجم فرهنگی (۸۴) - فرهنگ بیگانه (۱۲) - فتنه (۱۰۶) - فتنه‌انگیزی (۱۱) - فتنه‌انگیزان (۲) - فتنه‌جویان (۲) - فتنه‌سازی (۲) - فتنه‌گران (۱۲) - خرابکار (۲)	۳۰۱۹	۵.۵۲٪

مقوله‌ها	کلمات کلیدی جستجو شده	فراوانی	درصد
ارزش‌ها / باورها/ اعتقادات	باور (۴۲۴) - باورها (۳۱) - باورهای اسلامی (۳) - ارزش‌ها (۸۰۵) - ارزش‌ها (۶) - ارزش‌های اسلامی (۱۶۵) - ارزش‌های دینی (۳۷) - اعتقاد (۶۳۶) - اعتقادات (۷۵) - اعتقادات اسلامی (۳) - اعتقادات دینی (۷) - آرمان (۹۶) - آرمان‌ها (۱۷۳) - آرمان‌های اسلامی (۲۴) - آرمان‌های انقلاب (۲۰) - شاعر (۲۱) - شاعران اسلامی (۵) - شعار الهی (۱) - کرامت (۱۵۱) - کرامت انسانی (۱۴) - غیب (۵۹) - ایمان به غیب (۱۰) - ایثار (۱۵۱) - گذشت (۵۸۵)	۳۵۱۸	۶,۴۳٪
انسجام اجتماعی	وحدت (۱۲۵۲) - وحدت ملی (۵۲) - وحدت جمعی (۱) - وحدت کلمه (۱۰۳) - اتحاد (۴۶۷) - اتحاد ملی (۱۶) - انسجام (۹۶) - انسجام ملی (۲) - یکپارچگی (۱۴۰) - یکپارچگی ملی (۴) - همدلی (۱۸۱) - ملت متحد (۵)	۲۳۱۹	۴,۲۴٪
کارگزاران	نیروهای مسلح (۴۹۹) - نیروی انتظامی (۲۰۹) - سپاه (۱۰۳۷) - سپاه پاسداران (۲۸۴) - سپاه پاسداران انقلاب (۲۱۲) - سپاه پاسداران انقلاب اسلامی (۲۱۱) - بسیج (۳۳۳) - ارتش (۷۲۴) - ارتش جمهوری اسلامی (۲۵۴) - دادگستری (۱۷۷) - دیوان عدالت اداری (۲) - سازمان بازرسی کل کشور (۳) - قوه قضائیه (۳۸) - مجلس (۲۰۲۶) - مجلس شورای اسلامی (۳۳۸) - شورای عالی امنیت ملی (۳۰) - شورای تأمین (۲) - وزارت کشور (۶۲) - مجمع تشخیص مصلحت (۶۴) - مجمع تشخیص مصلحت نظام (۳۷)	۶۵۰۴	۱۱,۸۹٪
جمع کل فراوانی‌ها		۴۶۴۷۱	۱۰۰٪

الگوی راهبردی

الگو، تصویری گرفته‌شده از واقعیت‌ها و روابط بین آن‌ها است که متغیرهای موجود، نحوه ارتباط آن با یکدیگر و نتایج حاصل از کنش و واکنش آن‌ها را نشان می‌دهد. الگوها کمک می‌کنند تا هنگام طرح‌ریزی و تصمیم‌گیری، تمام عوامل و متغیرهای مؤثر و روابط آن‌ها موردتوجه قرار گیرد. راهبرد را می‌توان، راه و روش تحقق مأموریت سازمان تلقی کرد. به گونه‌ای که از این راه، سازمان عوامل خارجی و عوامل داخلی را بررسی و شناسایی کرده و از قوت‌های داخلی و فرصت‌های خارجی به‌درستی بهره‌برداری نموده، ضعف‌های داخلی را از بین ببرد و از تهدیدهای خارجی نیز بپرهیزد. بر این اساس، الگوی راهبردی را می‌توان تصویر منسجمی دانست که با تنظیم منطقی عوامل و مؤلفه‌های اصلی راهبردی، روابط بین آن‌ها را به بهترین شکل ممکن ترسیم نموده و چگونگی دستیابی به اهداف را میسر می‌سازد (قربانی و ثقفی، ۱۳۹۹، ص ۹۱).

الگوی راهبردی، به «طراحی الگوهای جامع با مبنای منظم برای تبیین و توضیح مسائل و سامان‌دهی به افکار و ایده‌های سازمانی و نیز تنظیم و هماهنگی رفتارها یا کارکردها در محیط‌های داخلی و خارجی سیستم جهت دسترسی به اهداف عالی» اطلاق می‌گردد (مارش و استوکر، ۱۳۸۷: ۱۳). لذا امروزه نظریه‌پردازی و شکل دادن رفتارها بر اساس نظریات، از لوازم سیاست‌گذاری عمومی و مدیریت کلان واحدهای سیاسی به شمار می‌آید. از این رو «منظور از استراتژی امنیت ملی، سیاست‌ها و الگوهایی است که از طریق آن، کشورها درصدد فراهم آوردن شرایط لازم برای تأمین امنیت ملی خود می‌باشند. با توجه به چگونگی نگرش کشورها به موضوع امنیت ملی، خود این سیاست‌ها متفاوت می‌نمایند.» (ولی پور ۱۳۸۳: ۲۵۴).

روش‌شناسی تحقیق

روش‌شناسی^۱، راه به کارگیری روش‌ها است (خلیلی شورینی، ۱۳۸۹: ۳۹). روش تحقیق نشانگر فرآیند نظام‌مندی است که برای یافتن پاسخ یک پرسش و یا حل یک مسئله اجرا می‌شود (خاکی، ۱۳۷۸: ۱۹۴) و هر پژوهشی با توجه به موضوع، چارچوب نظری و فرضیات آن، با روش خاصی انجام می‌شود. این پژوهش به دلیل اینکه باعث تولید و توسعه ادبیات و ارائه الگوی راهبردی در حوزه مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی می‌شود، توسعه‌ای است و از این جهت که نتایج به دست آمده از آن قابلیت بهره‌برداری عملی در جهت مدیریت این‌گونه از تهدیدات را دارد، کاربردی است (کاربردی-توسعه‌ای). با این توضیح که با توجه به نگرش نظام‌یافته پژوهش و شقوق سه‌گانه اکتشافی، توصیفی و تبیینی در اهداف پژوهش (نیومن، ۱۳۹۳: ۲۲-۱۸)، این پژوهش در شمول نوع نخست یعنی اکتشافی^۲ محسوب می‌گردد. این پژوهش با استفاده از «روش آمیخته» به شرح زیر انجام شد:

الف) روش تحلیل محتوا / گفتمان: برای احصاء اندیشه‌ها، آراء، نظرات خبرگان و کارشناسان عرصه تهدیدات سیاسی-امنیتی و سرمایه اجتماعی.

ب) روش نظریه‌مبنایی^۳: برای تدوین و فرموله نمودن دیدگاه‌ها و نقطه‌نظرت متخصصین و صاحب‌نظران مرتبط با موضوع پژوهش، از کدگذاری سه‌گانه (باز، محوری و انتخابی) استفاده می‌شود. پژوهش حاضر، در قلمرو تشکیل نظام جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ تا افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ و در موضوع مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ا با تأکید بر سرمایه اجتماعی با جامعه آماری حدود ۳۰ نفر از صاحب‌نظران علوم اجتماعی، سیاسی، مدیریتی و امنیتی مسلط بر موضوع پژوهش، با و گئی‌های زیر انجام شد و چون حجم نمونه این پژوهش با حجم جامعه منطبق است، افراد به صورت هدفمند و با روش گلوله‌برفی انتخاب و توسعه داده می‌شوند تا اشباع نظری حاصل شود. در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات، از روش‌ها و ابزار زیر به صورت تلفیقی و به منظور استخراج ابعاد و مؤلفه‌های الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی با تأکید بر سرمایه اجتماعی، با تعیین اهمیت و وزن هرکدام از آن‌ها، از ابزار فیش‌برداری توصیفی و پیمایشی با استفاده از مصاحبه هدفمند اکتشافی با خبرگان و کارشناسان و صاحب‌نظران و همچنین پرسش‌نامه تخصصی و مصاحبه باز عمیق به صورت تشریحی و تبیینی استفاده شد. جهت طراحی پرسشنامه، از نظر خبرگان حوزه‌های سیاسی و امنیتی در قالب نشست‌های خبرگی، استفاده شده و چون باید اطمینان حاصل می‌شد که مقیاس و محتوای ابزار یا سؤال‌های مندرج در ابزار، دقیقاً متغیرها و

1 Methodology.

2 Exploratory.

3 Grounded Theory.

موضوع مطالعه را می‌سنجد (حافظ نیا، ۱۳۸۱: ۱۵۵)، پس از تأیید سؤالات توسط خبرگان، برای تعیین روایی، پرسشنامه به ۱۲ نفر از خبرگان حوزه سیاسی امنیتی ارسال و نظرات ایشان اخذ و بررسی و با تعیین روایی صوری^۱، تعیین روایی محتوا به روش لاوشه^۲ با نظر خبرگان، ابهامات رفع و درنهایت، رشننامه نهایی تنظیم و توزیع گردید.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور استخراج عوامل اثرگذار در مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ایران، تحلیل محتوای لازم بر روی مبانی نظری پژوهش انجام شد و عوامل قابل توجه در ۳ گروه استخراج گردید.

عوامل قابل توجه از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره)

با تحلیل محتوای آراء و فرمایشات حضرت امام خمینی (ره)، عوامل همچون هویت اسلامی/ایرانی، معارضه با ظلم و تعدی، امنیت روانی/امنیت داخلی، قوم/اقوام، عدالت اجتماعی/عدالت الهی، عدالت حقیقی، انسجام اجتماعی، توجه به محرومین، اعتمادبه‌نفس، اتکال به خداوند و کارگزاران، از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) موردتوجه قرار گرفته است:

الف) امام راحل (ره) تأکید خاصی بر هویت و حفظ هویت اسلامی-ایرانی دارد. ایشان احیاء هویت اسلامی را باعث تقویت و اقتدار نظام و حتی ملت‌های اسلامی و تنها راه مقابله با تهدیدات اسلام و امت اسلامی می‌دانستند.

ب) معارضه با ظلم و تعدی از جمله مواردی است که موردتوجه و عنایت خاص امام بوده و به‌ویژه از کارگزاران نظام می‌خواهد که از هرگونه ظلم و تعدی علیه مردم خودداری نمایند.

ج) همچنین عدالت اجتماعی نیز از جمله مفاهیمی است که موردتوجه ویژه امام (ره) است و با توجه به آموزه‌های اسلامی با نگاه خاص و متمایز از دیدگاه نظریه‌پردازان غربی و توجه واقعی به مستضعفان، محرومان، پابرهنگان و کوخ‌نشینان، به آن پرداخته است.

د) توجه به نیازها و تأمین مطالبات مردم از سوی کارگزاران نیز به جد موردتوجه و تأکید امام (ره) بوده و به‌صورت مستمر آن را گوشزد می‌مایند درعین حال، تعدیل نیازهای مادی و قناعت بر اساس اصول و مبانی اسلامی را به مردم یادآوری و سفارش می‌نمایند.

ه) امام (ره) اقوام را نیز موردعنایت ویژه قرار داده و از کارگزاران نظام می‌خواهد که به آن‌ها توجه ویژه

۱. Face Validity: روایی صوری اشاره می‌کند که سؤال‌های آزمون تا چه حد در ظاهر، شبیه به موضوعی هستند که

برای اندازه‌گیری آن تهیه شده‌اند (پرهیزگار، ۱۳۹۰: ۲۲۷).

۲. Lawshe Technique: روش لاوشه از روش‌های کمی تعیین روایی محتوا است که موردپذیرش گسترده واقع شده

داشته باشند و نیازهای آن‌ها را برطرف نمایند لیکن، با هرگونه قومیت‌گرایی و تشدید گرایش‌های قومی مخالف بوده و تلاش می‌نمودند اقوام را در قالب هویت اسلامی - ایرانی هم‌راستا نموده و از هرگونه تفرقه و تشتت جلوگیری نمایند.

عوامل قابل توجه از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

با تحلیل محتوای آراء و فرمایشات حضرت امام خمینی (ره)، عوامل همچون هویت، قوم / قوم - گرای، عزت ملی / غرور ملی، اتکال به خدا، عدالت اجتماعی / الهی / حقیقی، امنیت روانی، امنیت عمومی، تحکیم خانواده، مردم‌سالاری دینی، بصیرت، عزت اسلامی، تهدیدات / چالش‌ها، ارزش‌ها / باورها/ اعتقادات، انسجام اجتماعی و کارگزاران، از دیدگاه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) موردتوجه قرار گرفته است:

الف) حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بر هویت و حفظ هویت اسلامی - ایرانی تأکید بسیاری دارند و هویت را پایه و اساس فرهنگ می‌دانند.

ب) امنیت روانی و وجود احساس امنیت نیز از موارد موردعنايت حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است که تأکید بسیار دارند بر جلوگیری و ممانعت از هرگونه ایجاد ناامنی و یا اقداماتی که باعث نگرانی و تشویش اذهان مردم گردد.

ب) معظم له عدالت اجتماعی را نیز بسیار مهم و اساسی می‌دانند و عدالت اجتماعی واقعی را عدالت موردتوجه و تأکید اسلام بر می‌میرند.

ج) توجه به ارزش‌ها و هنجارها نیز موردتوجه ویژه حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) است و مقابله با تهاجم فرهنگی و شبیه خون فرهنگی و حفظ ارزش‌ها و باورها را در مقابل القائات دشمنان بسیار تأکید می‌مایند.

د) توجه به اقوام نیز از منظر حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بسیار مهم است. به‌ویژه اینکه هرگونه کوتاهی و قصور در این زمینه را موجب سوءاستفاده دشمنان و تضعیف انسجام و وحدت ملی می‌دانند.

ه) نهادینه شدن سبک زندگی اسلامی / ایرانی از دیگر موارد موردتوجه ایشان برای حفظ خانواده و ایجاد جامعه‌ای سالم در راستای بالابردن سرمایه اجتماعی در جامعه محسوب می‌گردد.

عوامل قابل توجه از دیدگاه خبرگان

به‌منظور اخذ نظر خبرگان در خصوص نتایج پژوهش، مصاحبه عمیق با ۳۰ نفر از صاحب‌نظران انجام شد (جدول ۳) و نظرات اخذشده با استفاده از تکنیک تحلیل نظریه مبنایی و مؤکداً تکنیک سه‌گانه اشتراوس کوربین و کرسول یعنی کدگذاری‌های باز، محوری و انتخابی، مورد زیه‌وتحلیل قرار گرفت.

جدول (۳): معیار تفکیک نخبگان

جدول: اطلاعات جمعیت شناختی

معیار	گزینه	فراوانی	درصد	
تحصیلات	کارشناسی ارشد	۹	۳۰٪	
	دکتری	۲۱	۷۰٪	
	جامعه‌شناسی	۴	۱۳٪/۳	
رشته تحصیلی	علوم ارتباطات	۶	۲۰٪	
	روابط بین‌الملل	۵	۱۶٪/۷	
	امنیت	۵	۱۶٪/۷	
	مدیریت	۴	۱۳٪/۳	
	علوم دفاعی	۱	۳٪/۳	
	علوم سیاسی	۵	۱۶٪/۷	
	معیار	گزینه	فراوانی	درصد
	سابقه خدمتی	۱۵ تا ۲۰ سال	۳	۱۰٪
۲۰ تا ۲۵ سال		۱۰	۳۳٪/۳۳	
۲۵ تا ۳۰ سال		۱۲	۴۰٪	
گروه سنی	بالاتر از ۳۰ سال	۵	۱۶٪/۶۷	
	۳۰ تا ۴۰ سال	۷	۲۳٪/۳۳	
	۴۱ تا ۵۰ سال	۱۳	۴۳٪/۳۳	
	۵۱ تا ۶۰ سال	۱۰	۳۳٪/۳۴	

این پژوهش تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها توسط نرم‌افزار تحلیل کیفی مورد استفاده قرار گرفت. در این پژوهش، تجزیه و تحلیل متن مصاحبه‌ها توسط نرم‌افزار تحلیل کیفی MAXQDA مورد استفاده قرار گرفت. طبق روش نظریه مبنایی، ابتدا کلیه مستندات و مصاحبه‌های جمع‌آوری شده در نرم‌افزار درج و کلیه مفاهیم قابل به در موضوع پژوهش، استخراج و کدگذاری می‌گردد (کدگذاری باز) و با خوشه‌بندی موارد مترادف و نزدیک به هم در چندین مرحله، مقوله‌های قابل توجه تعیین گردید. با دسته‌بندی و تجمیع مقوله‌ها، مقوله‌های کلان احصاء گردید و توسط کدگذاری محوری و انتخابی، مقوله‌های کلان را در ۳ محور دکترین، سیاست‌ها و اهداف ساماندهی گردید (جدول ۴).

جدول ۴: کدگذاری انتخابی متن مصاحبه با نخبگان جامعه آماری

محور	مقوله‌های کلان
دکترین	استحکام ساخت درونی قدرت سیاسی - بسط (گسترش) و نشر اسلام - امر به معروف و نهی از منکر - استقلال سیاسی - تحقق جامعه اسلامی - حفظ اندیشه، تفکر و جهان‌بینی اسلامی - حفظ حقوق و کرامت انسانی - حفظ نظام اسلامی - رهبری ولایی و امامت (جایگاه ولایت‌فقیه و رهبری در امنیت سیاسی) - میثاق از اسلامیت و جمهوریت نظام در حکومت اسلامی - رد استعمار و نفوذ خارجی (قاعده نفی سبیل) - مشروعیت سیاسی - سازمان‌دهی نهادهای دانشجویی در دانشگاه‌ها و فعال نمودن آن در مسیر انقلاب
سیاست‌ها	آزادی مطبوعات و رسانه‌های جمعی - بصیرت و دانش‌افزایی سیاسی - به رسمیت شناختن فعالیت احزاب، جمعیت‌ها، انجمن‌های اسلامی، سیاسی، صنفی و اقلیت‌های دینی شناخته شده - تأمین حقوق قانونی و آزادی سیاسی اقوام و اقلیت‌ها - شناخت و تعامل سیاسی جهان پیرامونی - صداقت، امانت، عدم دروغ و فریب در فعالیت‌های سیاسی - عدالت سیاسی - عزت و آرمان‌خواهی سیاسی - قانون‌گرایی - منافع و مصالح سیاسی - نفوذ سیاسی - تشکیل نهادهای امنیت ساز برای نظام سیاسی - گرامیداشت مناسبت‌های مختلف مذهبی و انقلابی در جهت استحکام ساخت درونی نظام سیاسی - توجه به راه‌اندازی کرسی‌های آزاداندیشی در استمرار ثبات سیاسی - فعالیت احزاب اسلامی هدایت‌گرا در هدایت عامه مردم به سوی مشارکت‌های مدنی - مردم محوری نظام (مردم‌سالاری دینی) و تشکیل گروه‌ها و انجمن‌ها برای پیشبرد اهداف انقلاب - افزایش احساس مسئولیت در فرایند بصیرت‌افزایی و ترویج آزادی سیاسی در سطح جامعه - استمرار خط انقلاب و شهدا به‌عنوان چراغ راه هدایت - توجه به همه اقشار جامعه و هدایت و مدیریت افکار عمومی در مواقع ضروری - توجه به وجوه مشترک بین اقوام مختلف ایرانی همچون (دین، سرزمین، نژاد و...)
اهداف	همبستگی هویت دینی با هویت سیاسی - همدلی و هم‌زبانی، انسجام و همبستگی سیاسی دولت ملت - آزادی‌های سیاسی (در بیان عقاید، تفکرات، باورها، مواضع و معارف سیاسی و حق شرکت در انتخابات بر مبنای قانون) - ارتقای احساس امنیت سیاسی - استقرار نظم اجتماعی و پویا در جامعه - اعتماد و مقبولیت مردمی (شهروندان) - اقتدار ملی و دفاع سیاسی - برقراری امنیت برای شهروندان (اعم از مسلمانان، اهل کتاب و ذمه و سایر انسان‌ها) - تکلیف (حقوق متقابل دولت، ملت) - ثبات نظام سیاسی - کارآمدی نظام سیاسی - مشارکت سیاسی - وفاق و یکپارچگی سیاسی در جامعه

نتیجه‌گیری

در صورتی که دولتی نتواند قدرت سیاسی لازم را در حوزه داخلی و خارجی ایجاد کند، با بحران‌ها و تهدیدات مختلف سیاسی - امنیتی مواجه خواهد بود و مطالعه تهدیدات امنیت ملی، یکی از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین موضوعات «مطالعات راهبردی» در امنیت ملی هر کشوری محسوب می‌گردد

و به این جهت، مفهوم تهدید و به‌ویژه تهدیدات امنیتی ازجمله مفاهیمی است که در ادبیات سیاسی و راهبردی کشورهای جهان به‌طور مکرر مورد استفاده قرار می‌گیرد. سرمایه اجتماعی، مفهومی بنیادی در مطالعات اجتماعی و علوم سیاسی است و یکی از نیازهای هر حکومتی برای اداره جامعه و تحقق خواسته‌ها و مطلوبیت‌های مردم، توانایی نیروها و امکانات به‌صورت گسترده و در کم‌ترین زمان و به‌کارگیری آن به شایسته‌ترین شکل ممکن است و عواملی همچون میزان اقتدار سیاسی کشور در جامعه، انسجام و زیستی مسالمت‌آمیز، حفظ هویت و یکپارچگی ملی، میزان تولید و بازتولید هنجارهای سیاسی، به جریان انداختن گفتمان‌های مسلط در درون جامعه و در عرصه بین‌المللی، برخورداری از مقبولیت و مشروعیت لازم، از عناصر و مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در یک کشور به شمار می‌آید. در مقابل، چنانچه کشوری گرفتار بحران‌های سیاسی باشد، از قدرت سرمایه اجتماعی لازم برخوردار نخواهد بود و به‌طور یعی با چالش‌ها و تهدیدات امنیتی ملی، علی‌الخصوص تهدیدات سیاسی-امنیتی مواجه خواهد شد.

در پژوهش حاضر، تلاش شد که به پرسش محوری «مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی جمهوری اسلامی ایران، چگونه می‌شود از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل سرمایه اجتماعی استفاده نمود؟» پاسخ داده شود لذا، پژوهش‌ها، مستندات و مبانی نظری جمع‌آوری شده در پژوهش، مطالعه گردید. نتایج نشان داد که در مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی، سه بخش کلان باید موردتوجه قرار گیرد:

۱- چارچوب و خطوط راهنمای مدیریت تهدیدات: نتایج نشان داد که ۳ محور دکتترین، سیاست‌ها و اهداف باید در این خصوص موردتوجه قرار گیرد:

الف) دکتترین: در این راستا، شاخص‌هایی همچون حفظ اندیشه و جهان‌بینی اسلامی، طرد استعمار و نفوذ خارجی (نفی سبیل)، صیانت از اسلامیت و جمهوریت نظام، رهبری ولایی و امامت، گسترش و نشر اسلام و حفظ نظام اسلامی باید موردتوجه قرار گیرد.

ب) سیاست‌ها: در این راستا، شاخص‌هایی همچون بصیرت و دانش‌افزایی سیاسی، آزادی سیاسی - حقوقی، استحکام ساخت درونی نظام، مردم‌محوری و مردم‌سالاری، استمرار خط انقلاب و شهدا و پیشبرد اهداف انقلاب اسلامی باید موردتوجه قرار گیرد.

ج) اهداف: در این راستا، شاخص‌هایی همچون همبستگی هویت دینی با هویت سیاسی، اقتدار ملی و دفاع سیاسی، ثبات نظام سیاسی، مشارکت نظام سیاسی، اعتماد و مقبولیت مردمی و انسجام و همبستگی سیاسی دولت - ملت باید موردتوجه قرار گیرد.

۲- تهدیدات سیاسی-امنیتی قابل توجه جهت مدیریت: با تحلیل محتوای جمع‌آوری شده و آراء و اندیشه‌های امامین انقلاب، تهدیدات سیاسی-امنیتی زیر احصاء گردید که تهدیدات نرم می‌توان اثرات آن‌ها را مضاعف نماید.

الف) نفی یا تضعیف هویت ملی، مذهبی یا تحقیر یا تحریف تاریخ، تمدن و افتخارات ملی
 ب) هنجارشکنی نسبت به ارزش‌های مسلط جامعه و انگیزه‌زدایی و دلسرد کردن مردم نسبت آن‌ها
 ج) ایجاد شکاف‌های قومی، نژادی، مذهبی و تضعیف باورهای دینی، قومی و نژادی
 د) وجود گروهک‌های معاند جهت نافرمانی مدنی همراه با ارباب و ترور سرداران و دانشمندان
 ه) نافرمانی مدنی و ایجاد شکاف بین مردم و رهبران

و) شبکه‌های ارتباطی و تصویری و ماهواره‌ای و تهدیدات فنی؛ سیگنالی و سایبری
 ز) بی‌عدالتی و نارضایتی‌های سیاسی و فساد اداری، مالی و همچنین ضعف ساختار سیاسی و ...

۳- کارکرد سرمایه‌های اجتماعی در مدیریت تهدیدات: نتایج نشان داد که از سه بُعد می‌توان سرمایه‌های اجتماعی را برای مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ایران مورد استفاده قرار داد:

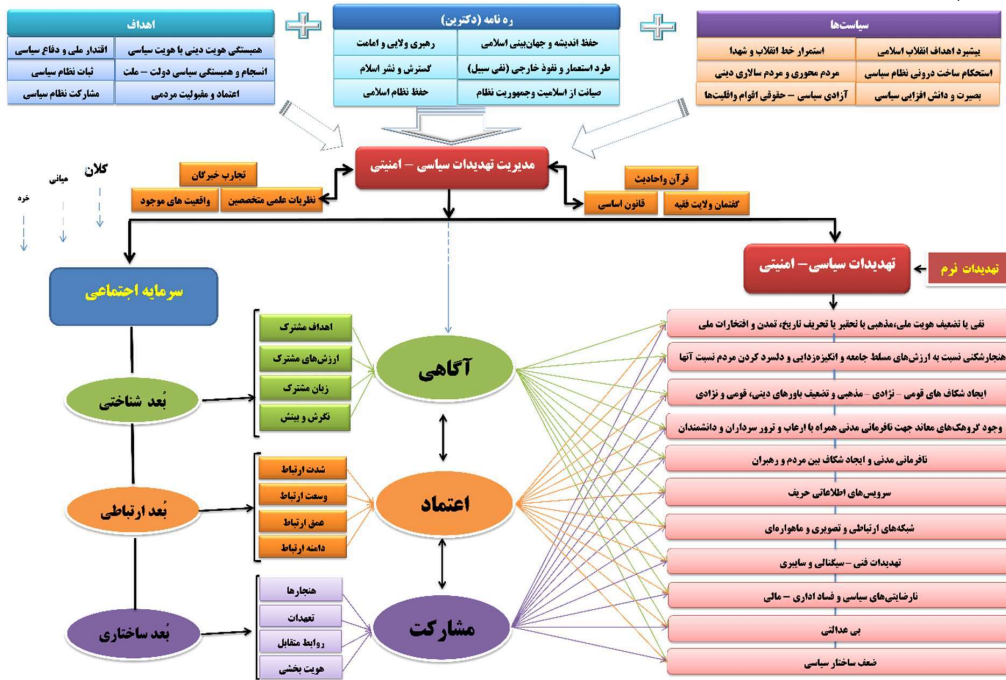
الف) بُعد شناختی: از این بُعد باید، سرمایه اجتماعی موجود را بر اساس مؤلفه‌هایی همچون اهداف مشترک، ارزش‌های مشترک، زبان مشترک و نگرش و بینش و... و شاخص‌های اثرگذار در آن‌ها، مورد بررسی دقیق قرار دهیم تا آگاهی لازم از سرمایه اجتماعی موجود حاصل شود.

ب) بُعد ارتباطی: از این بُعد باید، سرمایه اجتماعی موجود کشور را بر اساس مؤلفه‌هایی همچون شدت ارتباط، وسعت ارتباط، عمق ارتباط، دامنه ارتباط و شاخص‌های اثرگذار در آن‌ها، مورد بررسی دقیق قرار دهیم تا اعتماد لازم به سرمایه اجتماعی موجود حاصل شود.

ج) بُعد ساختاری: از این بُعد باید، سرمایه اجتماعی موجود کشور را بر اساس مؤلفه‌هایی همچون هنجارها، تعهدات، روابط متقابل، هویت بخشی و شاخص‌های اثرگذار در آن‌ها، مورد بررسی دقیق قرار دهیم تا ساختار حاکم بر سرمایه اجتماعی موجود کشور درک و مشارکت لازم در بین آن‌ها شناسایی شود.

با کسب آگاهی دقیق از سرمایه اجتماعی کشور، و قابلیت اعتماد به توانمندی‌های آن‌ها و شیوه‌های استفاده اشتراکی آن در اقدامات بر اساس ابعاد فوق، سرمایه‌های اجتماعی فوق را می‌توان در سه سطح کلان، میانی و خرد، برای مقابله با تهدیدات سیاسی-امنیتی ج.ا.ایران، مورد استفاده قرار داد. مسلماً کلیه اقدامات فوق، بدون بهره‌گیری از آموزه‌های دینی و دستاوردهای انقلاب اسلامی، اثربخشی لازم

را نخواهد داشت؛ لذا در راستای کلیه اقدامات ستادی و اجرایی مدیریت تهدیدات سیاسی- امنیتی ج.ا.ایران، شاخص‌های حیاتی همچون تجارب خبرگان، قرآن و احادیث، گفتمان ولایت فقیه، قانون اساسی، نظریات علمی متخصصین و واقعیت‌های موجود، باید به‌عنوان نقشه راه، مورد توجه ویژه قرار گیرد. بر اساس نتایج فوق، الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی - امنیتی ج.ا.ایران طبق نمودار ۱، قریلیئم و گرائیته می‌گردد.

نمودار الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی امنیتی ج.ا.ایران

نمودار (۱): الگوی راهبردی مدیریت تهدیدات سیاسی - امنیتی ج.ا.ایران

پیشنهادهای

سرمایه اجتماعی از مفاهیم محوری در حوزه علوم اجتماعی است که به‌ویژه برای واحدهای حکومتی در مدیریت تهدیدات سیاسی- امنیتی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. از این رو طرح پیشنهاد درباره آن ابعاد و زوایای گسترده‌ای از جمله تقویت سرمایه اجتماعی در مدیریت تهدیدات سیاسی- امنیتی و احیاناً جلوگیری از بحران‌ها را شامل می‌شود.

الف) پیشنهادی مبتنی بر نتایج پژوهش: در سه حوزه آگاهی، مشارکت و اعتماد دسته‌بندی می‌شود

آگاهی

۱. ساخت سرمایه‌های مناسب در ایام پرمخاطب با محوریت آگاهی بخشی در خصوص تهدیدات سیاسی- امنیتی و ویژگی‌های آن.

۲. آزادی مطبوعات و رسانه‌های جمعی به‌منظور استفاده از ظرفیت‌های بیشتر در آگاه‌سازی جامعه

نسبت به تهدیدات سیاسی-امنیتی و ویژگی‌های آن.

۳. داشتن برنامه ثابت در رادیو و تلویزیون به صورت هفتگی یا حتی روزانه برای معرفی عوامل تهدید زا و نیز ارتقای سرمایه اجتماعی در کشور.

۴. ایجاد فضاهای گفتگو در فضای مجازی پیرامون مسائل اجتماعی و سیاسی برای جوانان با تأکید بر نقش مدیریت تهدیدات سیاسی-امنیتی مبتنی بر سرمایه اجتماعی.

مشارکت

۱. شناسایی حوزه‌های نوین در زمینه برجسته‌سازی وجوه مشترک بین اقوام مختلف ایرانی.

۲. انجام مشارکت در فعالیت‌هایی که موجب به رسمیت شناختن فعالیت آزاد و مشروع احزاب و اقلیت‌های دینی شناخته‌شده در جامعه می‌شود.

۳. ایجاد مراکز و نهادهای امنیت ساز برای استحکام ساخت نظام سیاسی.

اعتماد

۱. افزایش سطح اطلاع‌رسانی در زمینه برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف و متنوع برای تلاش در جهت برقراری امنیت پایدار برای شهروندان، که تأمین‌کننده منافع اساسی و عمومی جامعه بوده و منجر به اعتماد افزایی شود.

۲. تلاش همه‌جانبه جهت تقویت و ارتقاء سطح نگرش مردم نسبت به مقوله تهدید، تهدیدات سیاسی-امنیتی، امنیت و دفاع از مرزوبوم (مدافعان این عرصه).

۳. برنامه‌ریزی مؤثر، میان‌مدت و بلندمدت جهت افزایش ارتباط سران قوا و مسئولین رده‌های مختلف با بدنه جامعه در جهت ارتقاء عدالت سیاسی و اجتماعی در میان جامعه.

۴. تلاش و برنامه‌ریزی باهدف فرهنگ‌سازی و حفظ و ارتقاء آزادی‌های سیاسی تعریف‌شده در قانون اساسی در بیان عقاید، تفکرات، باورها، مواضع و معارف سیاسی در جامعه.

منابع

۱. قرآن کریم، ترجمه: محمدمهدی الهی قمشه‌ای
۲. نهج البلاغه، (۱۳۸۶). ترجمه محمد دشتی، مشهد: آئین تربیت
۳. امام خمینی (ره)، صحیفه نور، تهران: دفتر حفظ و نشر آثار امام (ره)
۴. امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، مجموعه بیانات، قابل دسترسی در www.Khamenei.ir
۵. ازکیا، مصطفی و غفاری، غلامرضا، (۱۳۸۳)، توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، تهران: نشرنی
۶. افتخاری، اصغر، (۱۳۸۰)، کالبدشکافی تهدید، تهران: مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی دانشگاه امام حسین (ع)
۷. احمدیان، علی اکبر. (۱۳۹۴). تبیین ماهیت انواع نفوذ و رابطه‌ی آن‌ها با دستگاه چهار طیفی تهدید. فصلنامه امنیت ملی، ۵ (۱۸)، ۶۱-۹۸.
۸. افتخاری، اصغر، (۱۳۸۸)، بازخوانی مکتب تفسیری در حوزه علوم اجتماعی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع)
۹. اکبری، امین، (۱۳۸۳)، نقش سرمایه اجتماعی در مشارکت؛ بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی اجتماعی، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران، دوره ۱، شماره ۱
۱۰. امیرلی، حسین؛ و ثقفی، کامیار. (۱۳۹۸). ارائه مدل مفهومی ارزیابی تهدیدات تروریسم سایبری. دانشگاه عالی دفاع ملی (دانشکده امنیت ملی)، ۹ (۳۳)، ۳۸۹-۴۲۴.
۱۱. بوزان، باری، (۱۳۸۹)، مردم، دولت‌ها و هراس، گروه مترجمین، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
۱۲. بهرامی، فردین، (۱۳۸۱)، ابعاد بیرونی سرمایه اجتماعی، تهران: انتشارات نسیم البرز شماره ۳۱۰
۱۳. پیران، م.، آقاجانی، ط.، شوقی، ب. و رضا زاده، آ. (۱۳۹۱) بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر خلاقیت کارکنان در صنایع ریخته گری ایران (مورد مطالعه: کارکنان شاغل در شهر صنعتی کاوه). فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، (۱۶۳-۱)
۱۴. پناهی، حمید؛ قربانی، ابراهیم؛ پورمنافی، ابوالفضل؛ و قلیزادگان، فرزین. (۱۴۰۰). بازی های رایانه ای و ارتکاب جرایم علیه امنیت داخلی. فصلنامه امنیت ملی، ۱۱ (۳۹)، ۳۴۵-۳۷۶.
۱۵. تریف تری و دیگران، (۱۳۸۳)، مطالعات امنیتی نوین، ترجمه علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی

۱۶. جهان‌بین، فرزاد و امامی، اعظم، (۱۳۹۳)، سرمایه اجتماعی حلقه ارتباطی قدرت نرم، امنیت نرم، تهدید نرم، دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، شماره دهم
۱۷. حافظ نیا، محمدرضا، (۱۳۸۱)، مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، تهران: سمت
۱۸. حیدری، لیلی، (۱۳۸۹)، بررسی ارتباط بین سرمایه اجتماعی و امنیت ملی. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه رازی.
۱۹. خاکس، غلامرضا، (۱۳۷۸)، روش تحقیق (با رویکردی به پایان‌نامه نویسی)، تهران: انتشارات وزارت فرهنگ و آموزشی عالی. مرکز تحقیقات علمی کشور: کانون فرهنگی انتشارات درایت
۲۰. خلیلی شورینی، سیاوش، (۱۳۸۹)، روشهای تحقیق در علوم انسانی، تهران: انتشارات یادواره کتاب روشهای تحقیق در علوم انسانی.
۲۱. کاظمی، احسان. (۱۳۹۸). راهبردهای سیاسی تقویت اقتدار ملی ج.ا.ایران با تأکید بر اولویت‌بندی مؤلفه‌های بعد سیاسی قدرت ملی. فصلنامه علمی راهبرد دفاعی، ۱۷ (۶۷)، ۱۵۱-۱۸۳.
۲۲. کوشکی، محمدصادق؛ و میبیدی، سیدمرتضی عریضی. (۱۳۹۹). بررسی سازوکار اقدامات نظامی، اطلاعاتی و سیاسی دولت اردن در پشتیبانی از رژیم صدام طی جنگ هشت ساله علیه ایران. فصلنامه علمی مطالعات دفاع مقدس، ۶ (۲)، ۶۷-۸۸.
۲۳. رحیمی، بهمن؛ ایزدی، فواد؛ و موسوی امیرآباد، عاطفه. (۱۴۰۰). طرح راهبردی مقابله با نفوذ سیاسی آمریکا در جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر آراء امام خامنه‌ای (مدظله). فصلنامه علمی امنیت ملی، ۱۰ (۴۱)، ۷-۴۲.
۲۴. رفعتی، حمیدرضا؛ و صنیعی، محمدحسین. (۱۳۹۶). برآورد تهدیدات سیاسی با رویکرد کنترل و مهار و نقش آن در ارتقای امنیت ملی. دانشگاه عالی دفاع ملی (دانشکده امنیت ملی)، ۷ (۲۵)، ۱۱۷-۱۴۸.
۲۵. زروندی، مهدی و یاری، مریم، (۱۳۹۶)، کالبدشکافی تهدیدات با تأکید بر مفهوم امنیت ملی، قابل دسترسی در: <https://civilica.com>
۲۶. شارع پور، محمود، (۱۳۸۵)، سرمایه اجتماعی: مفهوم سازی، سنجش و دلالت‌های سیاستگذاری، ساری: سازمان مدیریت و برنامه ریزی مازندران
۲۷. عبدالله خانی، علی، (۱۳۸۶)، تهدیدات امنیت ملی (شناخت و روش)، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر
۲۸. علوی تبار، علیرضا، (۱۳۸۸)، بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، یافته‌های تجربی و راهبردها، تهران: مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهری.

۲۹. عباسی، حسن؛ و شریعت، جهانگیر. (۱۳۹۷). کارکرد سیاسی شبکه های اجتماعی مجازی. فصلنامه امنیت ملی، ۸ (۳۰)، ۱۲۷-۱۵۰.
۳۰. قدسی، امیر، (۱۳۸۹)، جایگاه سرمایه اجتماعی در باز تولید قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران، فصلنامه راهبردی دفاعی، شماره ۳۰
۳۱. قربانی، ولی اله؛ و ثقفی، کامیار. (۱۳۹۹). ارائه الگوی راهبردی معماری امنیت اطلاعات فضای سایبر ج.ا.ایران. فصلنامه امنیت ملی، (۳۷)، ۸۵-۱۲۶.
۳۲. مارش واستوکر، (۱۳۸۴)، روش و نظریه در علوم سیاسی، ترجمه امیرمحمدحاجی یوسفی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
۳۳. ماندل، رابرت، (۱۳۷۷)، چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه گروه مترجمین، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
۳۴. مرادیان، محسن، (۱۳۸۵)، درآمدی بر ابعاد و مظاهر تهدیدات، تهران: انتشارات ارتش جمهوری اسلامی ایران
۳۵. مؤمن زاده، رضا، (۱۳۹۲)، بازدارندگی دفاعی جدید جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده دفاع مقدس، شماره ۷
۳۶. متولیان، حسن، (۱۳۸۸)، پدافند غیرعامل ویژه فرماندهان، انتشارات معاونت آموزش ناجا.
۳۷. نای، جوزف، (۱۳۸۷)، قدرت نرم، ترجمه سیدمحسن روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع)
۳۷. نائینی، علی محمد، (۱۳۸۹)، بررسی تطبیقی تهدیدهای سه گانه، فصلنامه راهبرد دفاعی، شماره ۵
۳۸. نیومن، ویلیام لاورنس، (۱۳۸۹)، شیوه های پژوهش اجتماعی: رویکردهای کیفی و کمی، ترجمه حسن دانایی فرد و حسین کاظمی، جلد اول، چاپ دوم، تهران: مهربان نشر
۳۹. ولی پور، سیدحسین، (۱۳۸۳)، الگوی راهبردی تأمین امنیت ملی ج.ا.ا. در قوانین برنامه توسعه اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، پیش شماره ۲
۴۰. هاشمی، سید حمید، (۱۳۹۰)، جنگ نرم در دنیای معاصر، تهران: دفتر مطالعات فرهنگی و برنامه یزی وزارت عتف

